॥षष्ठः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे षष्ठः प्रश्नः॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः कश्यपो यास्विन्द्रः। अग्निं या गर्भं दधिरे विरूपास्ता न आपः शꣳ स्योना भवन्तु। यासाꣳ राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम्। मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता न आपः शꣳ स्योना भवन्तु। यासां देवा दिवि कृण्वन्ति भक्षं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति। याः पृथिवीं पयसोन्दन्ति (१)

शुक्रास्ता न आपः शꣳ स्योना भवन्तु। शिवेन मा चक्षुषा पश्यतापः शिवया तनुवोप स्पृशत त्वचं मे। सर्वाꣳ अग्नीꣳ रप्सुषदो हुवे वो मयि वर्चो बलमोजो नि धत्त। यददः सम्प्रयतीरहावनदता हते। तस्मादा नद्यो नाम स्थ ता वो नामानि सिन्धवः। यत्प्रेषिता वरुणेन ताः शीभꣳ समवल्गत। (२)

तदाप्नोदिन्द्रो वो यतीस्तस्मादापो अनु स्थन। अपकामꣳ स्यन्दमाना अवीवरत वो हिकम्। इन्द्रो वः शक्तिभिर्देवीस्तस्माद्वार्णाम वो हितम्। एको देवो अप्यतिष्ठथ्स्यन्दमाना यथावशम्। उदानिषुर्महीरिति तस्मादुदकमुच्यते। आपो भद्रा घृतमिदाप आसुरग्नीषोमौ बिभ्रत्याप इत्ताः। तीव्रो रसो मधुपृचाम् (३)

अरङ्गम आ मा प्राणेन सह वर्चसा गन्न्। आदित्पश्याम्युत वा

शृणोम्या मा घोषो गच्छति वाङ्ग आसाम्। मन्ये भेजानो अमृतस्य तर्हि हिरण्यवर्णा अतृपं यदा वः। आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन। महे रणाय चक्षसे। यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः। उशतीरिव मातरः। तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ। आपो जनयथा च नः। दिवि श्रयस्वान्तरिक्षे यतस्व पृथिव्या सम्भव ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय त्वा॥ (४)

उन्दन्तिं समवल्गत मधुपृचाँ मातरो द्वाविꣳशतिश्च॥४॥ [१]

अपां ग्रहान्गृह्णात्येतद्वाव राजसूयं यदेते ग्रहाः सर्वाऽग्निर्वरुणसवो राजसूयमग्निसवश्चित्यस्ताभ्यामेव सूयतेऽथो उभावेव लोकावभि जयति यश्च राजसूयेनेजानस्य यश्चाग्निचित आपो भवन्त्यापो वा अग्नेर्भ्रातृव्या यदपोऽग्नेरधस्तादुपदधाति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवत्यमृतम् (५)

वा आपस्तस्मादद्भिरवतान्तमभि षिञ्चन्ति नार्तिमार्च्छति सर्वमायुरेति यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेदान्नं वा आपः पशव आपोऽन्नं पशवोऽन्नादः पशुमान्भवति यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेद द्वादश भवन्ति द्वादश मासाः संवथ्सरः संवथ्सरेणैवास्मै (६)

अन्नमव रुन्धे पात्राणि भवन्ति पात्रे वा अन्नमद्यते सयोन्येवान्नमव रुन्ध आ द्वादशात्पुरुषादन्नमत्त्यथो पात्रान्न छिद्यते यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेद कुम्भाश्च कुम्भीश्च मिथुनानि

भवन्ति मिथुनस्य प्रजात्यै प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते यस्यैता उपधीयन्ते य उ (७)

चैना एवं वेद शुग्वा अग्निः सौऽध्वर्युं यजमानं प्रजाः शुचार्पयति यदप उपदधाति शुचमेवास्य शमयति नार्तिमार्च्छत्यध्वर्युर्न यजमानः शाम्यन्ति प्रजा यत्रैता उपधीयन्तेऽपां वा एतानि हृदयानि यदेता आपो यदेता अप उपदधाति दिव्याभिरेवैनाः स ँ सृजति वर्षुकः पर्जन्यः (८)

भवति यो वा एतासामायतनं क्लृप्तिं वेदाऽऽयतनवान्भवति कल्पतेऽस्मा अनुसीतमुप दधात्येतद्वा आसामायतनमेषा क्लृप्तिर्य एवं वेदाऽऽयतनवान्भवति कल्पतेऽस्मै द्वन्द्वमन्या उप दधाति चतस्रो मध्ये धृत्या अन्नं वा इष्टका एतत्खलु वै साक्षादन्नं यदेष चरुर्यदेतं चरुमुपदधाति साक्षात् (९)

एवास्मा अन्नमव रुन्धे मध्यत उप दधाति मध्यत एवास्मा अन्नं दधाति तस्मान्मध्यतोऽन्नमद्यते बार्हस्पत्यो भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मा अन्नमव रुन्धे ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय त्वेत्याह तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति यस्यैष उपधीयते य उ चैनमेवं वेद॥ (१०)

अमृतमस्मै जायते यस्यैता उपधीयन्ते य उ पर्जन्य उपदधाति साक्षाथ्सप्तचत्वारिꣳशच्च॥६॥ [२]

भूतेष्टका उप दधात्यत्रात्र वै मृत्युर्जायते यत्रयत्रैव मृत्युर्जायते

तत॑ ए॒वैन॒मव॑ यजते॒ तस्मा॑दग्नि॒चिथ्सर्व॒मायु॑रेति॒ सर्वे॒ ह्य॑स्य मृ॒त्यवो-ऽवे॑ष्टा॒स्तस्मा॑दग्नि॒चिन्नाभिच॑रित॒वै प्र॒त्यगे॑नमभिचा॒रः स्तृ॑णुते सू॒यते॒ वा ए॒ष यो॑ऽग्निं चि॑नु॒ते दे॑वसु॒वामे॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ भवन्त्ये॒ताव॑न्तो॒ वै दे॒वानाꣳ॑ स॒वास्त ए॒व (११)

अ॒स्मै॒ स॒वान्प्र य॑च्छन्ति॒ त ए॑नꣳ सुवन्ते स॒वो॑ऽग्निर्व॑रुणस॒वो रा॑ज॒सूयं॑ ब्रह्मस॒वश्चित्यो॑ दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इत्या॑ह सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वैनं॒ ब्रह्म॑णा दे॒वता॑भिर॒भि षि॑ञ्च॒त्यन्न॑स्यान्नस्या॒भि षि॑ञ्च॒त्यन्न॑स्यान्न॒स्याव॑रुद्ध्यै पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यञ्च॑म॒भि षि॑ञ्चति पु॒रस्ता॒द्धि प्र॑ती॒चीन॒मन्न॑म॒द्यते॑ शीर्ष॒तो॑ऽभि षि॑ञ्चति शीर्ष॒तो ह्यन्न॑म॒द्यत॒ आ मुखा॑द॒न्वव॑स्रावयति (१२)

मु॒ख॒त ए॒वास्मा॑ अ॒न्नाद्यं॑ दधात्य॒ग्नेस्त्वा॒ साम्रा॑ज्येना॒भि षि॑ञ्चा॒मीत्या॑है॒ष वा अ॒ग्नेः स॒वस्तेनै॒वैन॑म॒भि षि॑ञ्चति॒ बृह॒स्पते॑स्त्वा॒ साम्रा॑ज्येना॒भि षि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह॒ ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॒ बृह॒स्पति॒र्ब्रह्म॑णै॒वैन॑म॒भि षि॑ञ्च॒तीन्द्र॑स्य त्वा॒ साम्रा॑ज्येना॒भि षि॑ञ्चा॒मीत्या॑हेन्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्नु॒परि॑ष्टाद्द

वै रा॑ज॒सूय॑स्य रू॒पं य ए॒वं वि॒द्वान॒ग्निं चि॑नु॒त उ॒भावे॒व लो॒काव॒भि ज॑यति॒ यश्च॑ राज॒सूये॑नेजा॒नस्य॒ यश्चा॑ग्नि॒चित॒ इन्द्र॑स्य सुषुवा॒णस्य॑ दश॒धेन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ परा॑पत॒त्तद्दे॒वाः सौ॑त्राम॒ण्या सम॑भरन्थ्सू॒यते॒ वा ए॒ष यो॑ऽग्निं चि॑नु॒ते॑ऽग्निं चि॒त्वा सौ॑त्राम॒ण्या य॑जेतेन्द्रि॒यमे॒व वी॒र्यꣳ॑ स॒म्भृत्या॒त्मन्ध॑त्ते॥ (१४)

त एवान्ववस्नावयत्येतदष्टाचत्वारिꣳशच्च॥ ४॥ [३]

सजूरब्दोऽयावभिः सजूरुषा अरुणीभिः सजूः सूर्य एतशेन सजोषावश्विना दꣳसोभिः सजूरग्निर्वैश्वानर इडाभिर्घृतेन स्वाहा संवथ्सरो वा अब्दो मासा अयावा उषा अरुणी सूर्य एतश इमे अश्विना संवथ्सरौऽग्निर्वैश्वानरः पशव इडा पशवो घृतꣳ संवथ्सरं पशवोऽनु प्र जायन्ते संवथ्सरेणैवास्मै पशून्प्र जनयति दर्भस्तम्बे जुहोति यत् (१५)

वा अस्या अमृतं यद्वीर्यं तद्दर्भास्तस्मिंञ्जुहोति प्रैव जायतेऽन्नादो भवति यस्यैवं जुह्वत्येता वै देवता अग्नेः पुरस्ताद्भागास्ता एव प्रीणात्यथो चक्षुरेवाग्नेः पुरस्तात्प्रति दधात्यनन्ध्यो भवति य एवं वेदापो वा इदमग्रे सलिलमासीथ्स प्रजापतिः पुष्करपर्णे वातो भूतोऽलेलायथ्सः (१६)

प्रतिष्ठां नाविन्दत स एतदपां कुलायमपश्यत्तस्मिन्नग्निमचिनुत तदियमभवत्ततो वै स प्रत्यतिष्ठद्यां पुरस्तादुपादधात्तच्छिरोऽभवथ्सा प्राची दिग्यां दक्षिणत उपादधाथ्स दक्षिणः पक्षोऽभवथ्सा दक्षिणा दिग्यां पश्चादुपादधात्तत्पुच्छमभवथ्सा प्रतीची दिग्यामुत्तरत उपादधात् (१७)

स उत्तरः पक्षोऽभवथ्सोदीची दिग्यामुपरिष्टादुपादधात्तत्पृष्ठमभवथ्सा दिगियं वा अग्निः पञ्चैष्टकस्तस्माद्यदस्यां खनन्त्यभीष्टकां

तृन्दन्त्यभि शर्करा᳡ सर्वा वा इयं वयोभ्यो नक्तं दृशे दीप्यते तस्मादिमां वया᳡सि नक्तं नाध्यासते य एवं विद्वानग्निं चिनुते प्रत्येव (१८)

तिष्ठत्यभि दिशो जयत्याग्नेयो वै ब्राह्मणस्तस्माद्ब्राह्मणाय सर्वासु दिक्ष्वर्धुकꣳ स्वामेव तद्दिशमन्वेत्यपां वा अग्निः कुलायन्तस्मादापोऽग्नि᳡ हारुकाः स्वामेव तद्योनिं प्र विशन्ति॥ (१९)

यदलेलायथ्स उत्तरत उपादधादेव द्वात्रि᳡शच्च॥५॥ [४]

संवथ्सरमुख्यम्भृत्वा द्वितीये संवथ्सर आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेदैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपालं बार्हस्पत्यं चरुं वैष्णवं त्रिकपालं तृतीये संवथ्सरेऽभिजिता यजेत यदष्टाकपालो भवत्यष्टाक्षरा गायत्र्याग्नेयं गायत्रं प्रातःसवनं प्रातःसवनमेव तेन दाधार गायत्रं छन्दो यदेकादशकपालो भवत्येकादशाक्षरा त्रिष्टुगैन्द्रं त्रैष्टुभं माध्यन्दिन᳡ सवनं माध्यन्दिनमेव सवनं तेन दाधार त्रिष्टुभम् (२०)

छन्दो यद्द्वादशकपालो भवति द्वादशाक्षरा जगती वैश्वदेवं जागतं तृतीयसवनन्तृतीयसवनमेव तेन दाधार जगतीं छन्दो यद्बार्हस्पत्यश्चरुर्भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मैव तेन दाधार यद्वैष्णवस्त्रिकपालो भवति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेव तेन दाधार यत्तृतीये संवथ्सरेऽभिजिता यजतेऽभिजित्यै यथ्संवथ्सरमुख्यं

बि॒भर्ती॒ममे॒व (२१)

तेन॑ लो॒कꣳ स्पृ॑णोति॒ यद्द्वि॒तीये॑ संवथ्स॒रेऽग्निं चि॑नु॒ते-ऽन्तरि॑क्षमे॒व तेन॑ स्पृणोति॒ यत्तृ॒तीये॑ संवथ्स॒रे यज॑ते॒ऽमुमे॒व तेन॑ लो॒कꣳ स्पृ॑णोत्ये॒तं वै परं॑ आङ्गा॒रः क॒क्षीवाꣳ॑ औशि॒जो वी॒तह॑व्यः श्राय॒सस्र॒सद॑स्युः पौरुकु॒थस्यः॑ प्र॒जाका॑मा अचिन्वत॒ ततो॒ वै ते स॒हस्र॑ꣳसहस्रं पु॒त्रान॑विन्दन्त॒ प्रथ॑ते प्र॒जया॑ प॒शुभि॒स्तां मात्रा॑माप्नोति॒ यां तेऽग॑च्छ॒न् य ए॒वं वि॒द्वाने॒तम॒ग्निं चि॑नु॒ते॥ (२२)

दा॒धा॒र॒ त्रि॒ष्टुभ॑मिम॒मे॒वैवं च॒त्वारिं॑ च॥३॥ [५]

प्र॒जाप॑तिर॒ग्निम॑चिनुत॒ स क्षु॒रप॑विर्भू॒त्वाति॑ष्ठत्तं दे॒वा बिभ्य॑तो॒ नोपा॑य॒न्ते छन्दो॑भिरा॒त्मानं॑ छादयि॒त्वोपा॑य॒न्तच्छन्द॑सां छन्द॒स्त्वं ब्रह्म॒ वै छन्दाꣳ॑सि॒ ब्रह्म॑ण ए॒तद्रू॒पं यत्कृ॑ष्णाजि॒नङ्कार्ष्णी॑ उपा॒नहा॒वुप॑ मुञ्चते॒ छन्दो॑भिरे॒वात्मानं॑ छादयि॒त्वाग्निमुप॑ चरत्या॒त्मनोऽहिꣳ॑सायै देवनि॒धिर्वा ए॒ष नि धी॑यते॒ यद॒ग्निः (२३)

अ॒न्ये वा॒ वै नि॒धिमगु॑प्तं वि॒न्दन्ति॒ न वा॒ प्रति॒ प्र जा॑नात्यु॒खामा क्रा॑मत्या॒त्मानं॑मे॒वाधि॒पां कु॑रुते॒ गुप्त्या॒ अथो॒ खल्वा॑हु॒र्नाक्रम्येति॑ नैर्ऋ॒त्यु॑खा यदा॒क्रामे॒न्निर्ऋ॑त्या आ॒त्मान॒मपि॑ दध्या॒त्तस्मा॒न्नाक्रम्या॑ पुरुषशी॒र्षमुप॑ दधाति॒ गुप्त्या॒ अथो॒ यथा॑ ब्रू॒यादे॒तन्मे॑ गोपा॒येति॑ ता॒दृगे॒व तत् (२४)

प्र॒जाप॑ति॒र्वा अथ॑र्वा॒ग्निरे॒व द॒ध्यङ्ङा॑थर्व॒णस्तस्येष्ट॑का

अ॒स्थान्ये॒तꣳ ह॒ वाव तदृषि॑र॒भ्यनू॑वा॒चेन्द्रो॑ दधी॒चो अ॒स्थभि॒रिति॒ यदिष्ट॑काभिर॒ग्निं चि॒नोति॒ सात्मा॑नमे॒वाग्निं चि॑नुते॒ सात्मा॒मुष्मि॑ँल्लो॒के भ॑वति॒ य ए॒वं वेद॒ शरी॑रं॒ वा ए॒तद॒ग्नेर्यच्चित्य॑ आ॒त्मा वै॑श्वान॒रो यच्चि॒ते वै॑श्वान॒रं जु॒होति॒ शरी॑रमे॒व स॒ꣳस्कृत्य॑ (२५)

अ॒भ्यारो॑हति॒ शरी॑रं॒ वा ए॒तद्यज॑मानः॒ सꣳस्कु॑रुते॒ यद॒ग्निं चि॑नु॒ते यच्चि॒ते वै॑श्वान॒रं जु॒होति॒ शरी॑रमे॒व स॒ꣳस्कृत्या॒त्मना॒भ्यारो॑हति॒ तस्मा॒त्तस्य॒ नाव॑ द्यन्ति॒ जीव॑न्नेव दे॒वानप्ये॑ति वैश्वान॒र्यर्चा पुरी॑ष॒मुप॑ दधाती॒यं वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रस्तस्यै॒षा चिति॒र्यत्पुरी॑षम॒ग्निमे॒व वै॑श्वान॒रं चि॑नुत ए॒षा वा अ॒ग्नेः प्रि॒या त॒नूर्यद्वै॑श्वान॒रः प्रि॒यामे॒वास्य॑ त॒नुव॒मव॑ रुन्धे॥ (२६)

अ॒ग्निस्तथ्स॒ꣳस्कृत्या॒ग्नेर्दश॑ च॥४॥ [६]

अ॒ग्नेर्वै दी॒क्षया॑ दे॒वा वि॒राज॑माप्नुवन्ति॒स्रो रात्री॑र्दीक्षि॒तः स्या॑त् त्रि॒पदा॑ वि॒राड्वि॒राज॑माप्नोति॒ षड्रात्री॑र्दीक्षि॒तः स्या॒त् षड्वा ऋ॒तवः॑ संवथ्स॒रः स॑वथ्स॒रो वि॒राड्वि॒राज॑माप्नोति॒ दश॒ रात्री॑र्दीक्षि॒तः स्या॒द्दशा॑क्षरा वि॒राड्वि॒राज॑माप्नोति॒ द्वाद॑श॒ रात्री॑र्दीक्षि॒तः स्या॒द्द्वाद॑श॒ मासाः॑ संवथ्स॒रः स॑वथ्स॒रो वि॒राड्वि॒राज॑माप्नोति॒ त्रयो॑दश॒ रात्री॑र्दीक्षि॒तः स्या॒त् त्रयो॑दश (२७)

मासाः॑ संवथ्स॒रः स॑वथ्स॒रो वि॒राड्वि॒राज॑माप्नोति॒ पञ्च॑दश॒ रात्री॑र्दीक्षि॒तः स्या॒त्पञ्च॑दश॒ वा अ॑र्धमा॒सस्य॒ रात्र॑योऽर्धमासश॒ः

संवथ्सर आप्यते संवथ्सरो विराड्विराजमाप्नोति सप्तदश रात्रीर्दीक्षितः स्याद्द्वादश मासाः पञ्चर्तवः स संवथ्सरः संवथ्सरो विराड्विराजमाप्नोति चतुर्विꣳशतिꣳ रात्रीर्दीक्षितः स्याच्चतुर्विꣳशतिरर्धमासाः संवथ्सरः संवथ्सरो विराड्विराजमाप्नोति त्रिꣳशतꣳ रात्रीर्दीक्षितः स्यात् (२८)

त्रिꣳशदक्षरा विराड्विराजमाप्नोति मास दीक्षितः स्याद्यो मासः स संवथ्सरः संवथ्सरो विराड्विराजमाप्नोति चतुरो मासो दीक्षितः स्याच्चतुरो वा एतं मासो वसवोऽबिभरुस्ते पृथिवीमाजयन्गायत्रीं छन्दोऽष्टौ रुद्रास्तेऽन्तरिक्षमाजयन्त्रिष्टुभं छन्दो द्वादशादित्यास्ते दिवमाजयञ्जगतीं छन्दस्ततो वै ते व्यावृतमगच्छञ्छ्रैष्ठ्यं देवानां तस्माद्द्वादश मासो भृत्वाग्निं चिन्वीत द्वादश मासाः संवथ्सरः संवथ्सरोऽग्निश्चित्यस्तस्याहोरात्राणीष्टका आप्तेष्टकमेनं चिनुतेऽथो व्यावृतमेव गच्छति श्रैष्ठ्यꣳ समानानाम्॥ (२९)

स्यात् त्रयोदश त्रिꣳशतꣳ रात्रीर्दीक्षितः स्याद्वै तेऽष्टाविꣳशतिश्च॥३॥ [७]

सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निस्तं यन्नान्वारोहेथ्सुवर्गाल्लोहीयेत पृथिवीमाक्रमिषं प्राणो मा मा हासीदन्तरिक्षमाक्रमिषं प्रजा मा मा हासीद्दिवमाक्रमिषꣳ सुवरगन्मेत्याहैष वा अग्नेरन्वारोहस्तेनैवैनमन्वारोहति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै यत्पक्षसम्मितां मिनुयात् (३०)

कनीयाꣳसं यज्ञक्रतुमुपैयात्पापीयस्यस्यात्मनः प्रजा स्याद्वेदिसम्मितां मिनोति ज्यायाꣳसमेव यज्ञक्रतुमुपैति नास्यात्मनः पापीयसी प्रजा भवति साहस्रं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः सहस्रसम्मितो वा अयं लोक इममेव लोकमभि जयति द्विषाहस्रं चिन्वीत द्वितीयं चिन्वानो द्विषाहस्रं वा अन्तरिक्षमन्तरिक्षमेवाभि जयति त्रिषाहस्रं चिन्वीत तृतीयं चिन्वानः (३१)

त्रिषाहस्रो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकमभि जयति जानुदघ्नं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानो गायत्रियैवेमं लोकमभ्यारोहति नाभिदघ्नं चिन्वीत द्वितीयं चिन्वानस्त्रिष्टुभैवान्तरिक्षमभ्यारोहति ग्रीवदघ्नं चिन्वीत तृतीयं चिन्वानो जगत्यैवामुं लोकमभ्यारोहति नाग्निं चित्वा रामामुपैयादयोनौ रेतो धास्यामीति न द्वितीयं चित्वान्यस्य स्त्रियम् (३२)

उपैयान्न तृतीयं चित्वा कां चनोपैयाद्रेतो वा एतन्नि धत्ते यदग्निं चिनुते यदुपैयाद्रेतसा व्यृध्येताथो खल्वाहुरप्रजस्यं तद्यन्नोपैयादिति यद्रेतःसिचावुपदधाति ते एव यजमानस्य रेतो बिभृतस्तस्मादुपैयाद्रेतसोऽस्कन्दाय त्रीणि वाव रेताꣳसि पिता पुत्रः पौत्रः (३३)

यद्वै रेतःसिचावुपदध्याद्रेतोऽस्य विच्छिन्द्यात्तिस्र उप दधाति रेतसः सन्तत्या इयं वाव प्रथमा रेतःसिग्वाग्वा इयं

तस्मा॒त्पश्य॑न्ती॒मां पश्य॑न्ति॒ वाचं॒ वद॑न्ती॒मन्त॑रि॑क्षं द्वि॒तीयां॑ प्रा॒णो वा अ॒न्तरि॑क्षं॒ तस्मा॒न्नान्तरि॑क्षं॒ पश्य॑न्ति॒ न प्रा॒णम॒सौ तृ॒तीया॒ चक्षु॒र्वा अ॒सौ तस्मा॒त्पश्य॑न्त्य॒मूं पश्य॑न्ति॒ चक्षु॒र्यजु॑षे॒मां च॑ (३४)

अ॒मूं चोप॑ दधाति॒ मन॑सा मध्य॒मामे॒षां लो॒कानां॒ कृत्या॒ अथो॑ प्रा॒णानां॑मि॒ष्टो य॒ज्ञो भृगु॑भिराशी॒र्दा वसु॑भि॒स्तस्य॑ त इ॒ष्टस्य॑ वी॒तस्य॒ द्रवि॑णे॒ह भ॑क्षीयेत्या॑ह स्तुतश॒स्त्रे ए॒वैतेन॑ दुहे पि॒ता मा॑त॒रिश्वाच्छि॑द्रा प॒दा धा॒ अच्छि॑द्रा उ॒शिजः॑ प॒दानु॑ तक्षुः सोमो॑ विश्व॒विन्नेता नेष॑द्बृह॒स्पति॑रुक्थाम॒दानि॑ श॒ꣳसिष॒दित्या॑हे॒तद्वा अ॒ग्नेरु॒क्थन्तेनै॒वैन॒मनु॑ श॒ꣳसति॥ (३५)

मि॒नु॒यात्तृतीयं॑ चिन्वा॒नस्त्रियं॒ पौत्रं॑श्च॒ वै स॒प्तद॑श च॥६॥ [८]

सू॒यते॒ वा ए॒षोऽग्नी॒नां य उ॒खायां॑ भ्रियते॒ यद॒धः सा॒दयेद्गर्भाः॑ प्र॒पाद॑ुकाः स्यु॒रथो॒ यथा॑ स॒वात्प्र॑त्यव॒रोह॑ति ता॒दृगे॒व तदा॑स॒न्दी सा॑दयति॒ गर्भा॑णां॒ धृत्या॒ अप्र॑पादा॒याथो॑ स॒वमे॒वैन॑ं करोति॒ गर्भो॒ वा ए॒ष यदु॒ख्यो॒ योनिः॑ शि॒क्यं॑ यच्छि॒क्यां॑दु॒खां नि॒रूहे॒द्योने॒र्गर्भं॑ निर्ह॑ण्या॒थ्षडु॑द्याम॒ꣳ शि॒क्यं॑ भवति षोढाविहि॒तो वै (३६)

पुरु॑ष आ॒त्मा च॒ शिर॑श्च च॒त्वार्यङ्गा॑न्या॒त्मन्नेवैन॑ं बिभर्ति प्र॒जा-प॑ति॒र्वा ए॒ष यद॒ग्निस्तस्यो॒खा चो॒लूख॑लं च॒ स्तनौ॒ ताव॑स्य प्र॒जा उप॑ जीवन्ति॒ यदु॒खां चो॒लूख॑लं चोप॒दधा॑ति॒ ताभ्या॑मे॒व यज॑मानो॒-ऽमुष्मिँ॑ल्लो॒केऽग्निं दु॑हे संवथ्स॒रो वा ए॒ष यद॒ग्निस्तस्य॑ त्रेधाविहि॒ता

इष्टकाः प्राजापत्या वैष्णवीः (३७)

वैश्वकर्मणीरहोरात्राण्येवास्य प्राजापत्या यदुख्यं बिभर्ति प्राजापत्या एव तदुप धत्ते यथ्समिध आदधाति वैष्णवा वै वनस्पतयो वैष्णवीरेव तदुप धत्ते यदिष्टकाभिरग्निं चिनोतीयं वै विश्वकर्मा वैश्वकर्मणीरेव तदुप धत्ते तस्मादाहुस्त्रिवृदग्निरिति तं वा एतं यजमान एव चिन्वीत यदस्यान्यश्चिनुयाद्यत्तं दक्षिणाभिर्न राधयेदग्निमस्य वृञ्जीत यो ऽस्याग्निं चिनुयात्तं दक्षिणाभी राधयेदग्निमेव तथ्स्पृणोति॥ (३८)

पोढाविहितो वै वैष्णवीरन्यो विꣳशतिश्च॥३॥ [९]

प्रजापतिरग्निमचिनुततुर्भिः संवथ्सरं वसन्तेनैवास्य पूर्वार्धमचिनुत ग्रीष्मेण दक्षिणं पक्षं वर्षाभिः पुच्छꣳ शरदोत्तरं पक्षꣳ हेमन्तेन मध्यं ब्रह्मणा वा अस्य तत्पूर्वार्धमचिनुत क्षत्रेण दक्षिणं पक्षं पशुभिः पुच्छं विशोत्तरं पक्षमाशया मध्यं य एवं विद्वानग्निं चिनुत ऋतुभिरेवैनं चिनुतेऽथो एतदेव सर्वमव (३९)

रुन्धे शृण्वन्त्येनमग्निं चिक्यानमत्त्यन्नꣳ रोचत इयं वाव प्रथमा चितिरोषधयो वनस्पतयः पुरीषमन्तरिक्षं द्वितीया वयाꣳसि पुरीषमसौ तृतीया नक्षत्राणि पुरीषं यज्ञश्चतुर्थी दक्षिणा पुरीषं यजमानः पञ्चमी प्रजा पुरीषं यत् त्रिचितीकं चिन्वीत यज्ञं दक्षिणामात्मानं प्रजामन्तरियात्तस्मात्पञ्चचितीकश्चेतव्य एतदेव

सर्वꣳ स्पृणोति यत्तिस्रश्चितयः (४०)

त्रिवृद्ध्यग्निर्यद्वै द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै पञ्च चितयो भवन्ति पाङ्क्तः पुरुष आत्मानमेव स्पृणोति पञ्च चितयो भवन्ति पञ्चभिः पुरीषैरभ्यूहति दश सं पद्यन्ते दशाक्षरो वै पुरुषो यावानेव पुरुषस्तꣳ स्पृणोत्यथो दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराज्येवान्नाद्ये प्रति तिष्ठति संवत्सरो वै षष्ठी चितिरृतवः पुरीषꣳ षड्वितयो भवन्ति षड्पुरीषाणि द्वादश सं पद्यन्ते द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सर एव प्रति तिष्ठति॥ (४१)

अव चितयः पुरीषं पञ्चदश च॥३॥ [१०]

रोहितो धूम्ररोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते प्राजापत्या बभ्रुररुणबभ्रुः शुकबभ्रुस्ते रौद्राः श्येतः श्येताक्षः श्येतग्रीवस्ते पितृदेवत्यास्तिस्रः कृष्णा वशा वारुण्यस्तिस्रः श्वेता वशाः सौर्या मैत्राबार्हस्पत्या धूम्रललामास्तूपराः॥ (४२)

[११]

पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्गूर्लोहितोर्णी बलक्षी ताः सारस्वत्यः पृषती स्थूलपृषती क्षुद्रपृषती ता वैश्वदेव्यस्तिस्रः श्यामा वशाः पौष्णियस्तिस्रो रोहिणीर्वशा मैत्रिय ऐन्द्राबार्हस्पत्या अरुणललामास्तूपराः॥ (४३)

रोहितः पृश्निः षड्विꣳशतिः षड्विꣳशतिः॥१॥ [१२]

शि॒ति॒बा॒हुर॒न्यतः॑शितिबाहुः सम॒न्तशि॑तिबाहु॒स्त ऐ॑न्द्रवाय॒वाः शि॑ति॒रन्ध्रो॒ऽन्यतः॑शितिरन्ध्रः सम॒न्तशि॑तिरन्ध्र॒स्ते मै॑त्रावरु॒णाः शु॒द्धवा॑लः स॒र्वशु॑द्धवालो म॒णिवा॑ल॒स्त आ॑श्वि॒नास्ति॒स्रः शि॒ल्पा व॒शा वै॑श्वदे॒व्य॑स्ति॒स्रः श्येनी॑ः परमे॒ष्ठिने॑ सोमापौ॒ष्णाः श्या॒मल॑लामास्तूप॒राः॥ (४४)

[१३]

उ॒न्नत ऋ॑ष॒भो वा॑म॒नस्त ऐ॑न्द्रावरु॒णाः शिति॑ककुच्छितिपृ॒ष्ठः शिति॑भसत्त ऐ॑न्द्राबार्ह॒स्प॒त्याः शिति॒पाच्छि॒त्योष्ठः॑ शिति॒भ्रुस्त ऐ॑न्द्रावैष्ण॒वास्ति॒स्रः सि॒ध्मा व॒शा वै॑श्वकर्म॒ण्य॑स्ति॒स्रो धा॒त्रे पृ॑षोद॒रा ऐ॑न्द्रापौ॒ष्णाः श्येत॑ललामास्तूप॒राः॥ (४५)

शि॒ति॒बा॒हुर॑न्न॒तः पञ्च॑वि॒ꣳशतिः॒ पञ्च॑वि॒ꣳशतिः॑॥१॥

[१४]

क॒र्णास्रयो॑ या॒माः सौ॒म्यास्रयः॑ श्विति॒ङ्गा अ॒ग्नये॒ यवि॑ष्टाय॒ त्रयो॑ नकु॒लास्ति॒स्रो रोहि॑णी॒स्त्र्यव्य॒स्ता वसू॑नान्ति॒स्रो॑ऽरु॒णा दि॑त्यौ॒ह्य॑स्ता रु॒द्राणा॑ꣳ सोमे॒न्द्रा ब॒भ्रुल॑लामास्तूप॒राः॥ (४६)

क॒र्णास्रयो॑वि॒ꣳशतिः॑॥१॥

[१५]

शु॒ण्ठास्रयो॑ वैष्ण॒वा अ॑धीलोध॒कर्णास्रयो॒ विष्ण॑व उरुक्र॒माय॑ लफ्सु॒दिन॒स्त्रयो॒ विष्ण॑व उरुगा॒याय॒ पञ्चा॑वीस्ति॒स्र आ॑दि॒त्यानां॑त्रिव॒त्सा ऽङ्गि॑रसामैन्द्रावैष्ण॒वा गौ॒रल॑लामास्तूप॒राः॥ (४७)

शु॒ण्ठा वि॑ꣳशतिः॑॥१॥

[१६]

इन्द्रा॑य॒ राज्ञे॒ त्रय॑ः शितिपृ॒ष्ठा इन्द्रा॑याधिरा॒जाय॒ त्रय॒ः शिति॑ककुद॒ इन्द्रा॑य स्व॒राज्ञे॒ त्रय॒ः शिति॑भसदस्ति॒स्रस्तु॑र्यौ॒ह्य॑ः सा॒ध्याना॑न्ति॒स्रः प॑ष्ठौ॒ह्यो॑ विश्वे॑षां दे॒वाना॑माग्ने॒न्द्राः कृ॒ष्णल॑लामास्तूप॒राः

इन्द्रा॑य॒ राज्ञे॒ द्वावि॑ꣳशतिः॥१॥ [१७]

अदि॑त्यै॒ त्रयो॑ रोहिते॒ता इ॑न्द्रा॒ण्यै त्रय॑ः कृष्णे॒ताः कु॒ह्वै॑ त्रयो॑ऽरुणे॒तास्ति॒स्रो धे॒नवो॑ रा॒कायै॒ त्रयो॑ऽन॒ड्वाह॑ः सिनीवा॒ल्या आ॑ग्नावैष्ण॒वा रोहि॑तललामास्तूप॒राः॥ (४९)

अदि॑त्या अ॒ष्टाद॑श॥१॥ [१८]

सौ॒म्यास्त्रय॑ः पि॒शङ्गा॒ः सोमा॑य॒ राज्ञे॒ त्रय॑ः सा॒रङ्गा॑ः पार्ज॒न्या नभो॑रूपास्ति॒स्रो॑ऽजा म॒ल्ह॒ा इ॑न्द्रा॒ण्यै ति॒स्रो मे॒ष्य॑ आदि॒त्या द्या॑वापृथि॒व्या॑ मा॒लङ्गा॑स्तूप॒राः॥ (५०)

सौ॒म्या एका॒न्नवि॑ꣳशतिः॥१॥ [१९]

वा॒रु॒णास्त्रय॑ः कृ॒ष्णल॑लामा॒ वरु॑णाय॒ राज्ञे॒ त्रयो॒ रोहि॑तोललामा॒ वरु॑णाय रि॒शाद॑से॒ त्रयो॑ऽरु॒णल॑लामाः शि॒ल्पास्त्रयो॑ वैश्वदे॒वास्त्रय॒ः पृश्ञ॑यः सर्वदेव॒त्या॑ ऐन्द्रासू॒राः श्येत॑ललामास्तूप॒राः॥ (५१)

वा॒रु॒णा वि॑ꣳशतिः॥१॥ [२०]

सोमा॑य स्व॒राज्ञे॑ऽनोवा॒हाव॑न॒ड्वाहा॑विन्द्रा॒ग्निभ्या॑मोजो॒दाभ्या॒मुष्टा॑राभ्या॑ बल॒दाभ्या॑ꣳ सीरवा॒हाववी॒ द्वे धे॒नू भौ॒मी दि॒ग्भ्यो वड॑बे॒ द्वे धे॒नू भौ॒मी वै॑रा॒जी पु॑रु॒षी द्वे धे॒नू भौ॒मी वा॒यव॑ आरोहणवा॒हाव॑न॒ड्वाहौ॑

वारुणी कृष्णे वशे अराड्यौ दिव्यावृषभौ परिमरौ॥ (५२)

सोमाय स्वराज्ञे चतुस्त्रिꣳशत्॥१॥ [२१]

एकादश प्रातर्गव्याः पशव आ लभ्यन्ते छगलः कल्माषः किकिदीविर्विदीगयस्ते त्वाष्ट्राः सौरीर्नव श्वेता वशा अनूबन्ध्या भवन्त्याग्नेय ऐन्द्राग्न आश्विनस्ते विशालयूप आ लभ्यन्ते॥ (५३)

एकादश पञ्चविꣳशतिः॥१॥ [२२]

पिशङ्गास्त्रयो वासन्ताः सारङ्गास्त्रयो ग्रैष्माः पृषन्तस्त्रयो वार्षिकाः पृश्न्यस्त्रयः शारदाः पृश्निसक्थास्त्रयो हैमन्तिका अवलिप्तास्त्रयः शैशिराः संवत्सराय निवक्षसः (५४)

पिशङ्गा विꣳशतिः॥१॥ [२३]

हिरण्यवर्णा अपां ग्रहाँम्भूतेष्टकाः सजूः संवत्सरं प्रजापतिः स क्षुरपविरग्नेर्वै दीक्षया सुवर्गाय तं यन्न सूयतै प्रजापतिरृतुभी रोहितः पृश्निः शितिबाहुरुन्नतः कर्णाः शुण्ठा इन्द्रायादित्यै सोम्या वारुणाः सोमायैकादश पिशङ्गास्त्रयोविꣳशतिः॥२३॥

हिरण्यवर्णा भूतेष्टकाश्छन्दो यत्कनीयाꣳसस्त्रिवृद्ध्यग्निर्वारुणाश्चतुःपञ्चाशत्॥५४॥

हिरण्यवर्णा निवक्षसः॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां पञ्चमकाण्डे षष्ठः प्रश्नः समाप्तः॥५-६॥

generated on **October 25, 2025**

Downloaded from

http://stotrasamhita.github.io | StotraSamhita | Credits